

Knjiški Krnjaš II.



ZNANSTVENI SKUP
Josipu Kozarcu,
u povodu 110. obljetnice smrti

Vinkovci, 16. studenoga 2016.



Urednici

Akademik Slavko Matić

Dr. sc. Anica Bilić, znanstvena savjetnica

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima

Knjiški Krnjaš II.

ZNANSTVENI SKUP

*Josipu Kozarcu,
u povodu 110. obljetnice smrti*

PROGRAMSKA KNJIŽICA

KNJIŽICA SAŽETAKA



Zagreb – Vinkovci
2016.

Organizator

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVcima

Znanstveni skup financijski su poduprli

GRAD VINKOVCI

BOSO, d. o. o., Vinkovci

ZAKLADA HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
CENTAR ZA ZNANSTVENI RAD U VINKOVCI

ZNANSTVENI SKUP

*Josipu Kozarcu,
u povodu 110. obljetnice smrti*

srijeda, 16. studenoga 2016.

*Rodna kuća Ivana Kozarca
Ulica Josipa Kozarca 38, Vinkovci*

PROGRAM

13 sati – POZDRAVNI GOVORI

Akademik Slavko Matić, voditelj Centra za znanstveni rad
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Vinkovcima
Mladen Karlić, dr. med., gradonačelnik Vinkovaca
Katarina Stanić, vlasnica Rodne kuće Ivana Kozarca

13,15 sati – ZNANSTVENI SKUP JOSIPU KOZARCU, *U POVODU 110. OBLJETNICE SMRTI*

Voditelji skupa

Akademik Slavko Matić i prof. dr. sc. Anica Bilić

Msgr. mr. sc. Luka Marijanović, sveučilišni prof. u miru, Đakovo
Književnik Josip Kozarac, nesuđeni kandidat za svećeništvo

Prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić, Osijek
Hrvatski književni jezik Josipa Kozarca

Izv. prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar i Tanja Đurić, mag. prim. educ.,
Osijek
Slavonski dijalekt u pripovijetkama Josipa Kozarca

Doc. dr. sc. Marica Liović i Monika Pejičić, studentica, Osijek
Jake žene Kozarčeve: o Kati, Teni, Miri, Jeleni...

Prof. dr. sc. Anica Bilić, Vinkovci
Kapitali Josipa Kozarca

Žana Amidžić, mr. cult., Vinkovci

*Oživljavanje Mrtvih kapitala kroz književno i političko djelovanje
obitelji Kozarac*

Mr. sc. Andrija Kristić, dipl. ing. šum., Vinkovci

Život i djelo Josipa Kozarca kao šumara

Kristina Repar, prof., Zagreb

*Prikaz šume u djelima Josipa Kozarca i značaj šume u mitologiji starih
Slavena*

Tomislav Lukšić, dipl. ing., Lipovljani

Josip Kozarac i Lipovljani

Mr. sc. Zlatko Virc, Vinkovci

Vinkovci Josipa Kozarca

Rasprava

Zaključci

15,30 sati – RECITAL

Josipu Kozarcu u spomen

Sudjeluje:

Kazalište „Mika Živković“, Retkovci

SAŽETCI

Msgr. mr. sc. Luka Marijanović

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u
Đakovu

KNJIŽEVNIK JOSIP KOZARAC, NESUĐENI KANDIDAT ZA SVEĆENIŠTVO

I ranije je bila poznata činjenica, ali nedovoljno prihvaćena u književnoj javnosti da se Josip Kozarac, nakon što je položio ispit zrelosti 1876. na vinkovačkoj državnoj gimnaziji, javio na objavljeni natječaj za prijam u Bogoslovno sjemenište u Đakovu i njegovu visoku bogoslovsku školu. Nažalost, biskup Josip Juraj Strossmayer (1815. – 1905.) njegovu je molbu odlučno odbio kada je čuo da je on sinovac Đure Kozarca (Vinkovci, 1837. – Beograd, 1900.), bivšega profesora filozofije i latinskoga jezika na đakovačkoj bogosloviji od 1863. do 1869., a koji je 1869. ostavio sjemenište i svećenstvo, kao *raspop* otišao u Srbiju i ondje prešao na pravoslavlje. Budući da je Josip Kozarac bio ne samo neumoljivo odbijen i sam se bio odbio od svoje namjere da postane svećenikom, ali i svake sklonosti prema svećeničkom staležu. On to u svojim djelima i ne taji, napose ne u pripovijesti „Moj stric“, koji je za njega bi neka vrsta aveti što ga neprekidno progoni. Postupno se udaljio od Crkve, naprosto ju nije volio. Sve u svemu, i ta činjenica nam danas lakše tumači njegov skrajnji katolički antiklerikalizam, koji je i inače u to vrijeme bio osobito u modi, usvajan kao nešto napredno, osobito od onih koji su se vraćali sa studija po Carevini. Usput rečeno, na njemu su i neki političari gradili barem dio svoje popularnosti.

I pored toga što nije volio Crkvu ili zazirao od njezinih djelatnika, Josip Kozarac je veliki pisac naših slavonskih ravni i svih nedaća koje su nas i onda pratile.

Ključne riječi: Josip Kozarac, Đuro Kozarac, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, antiklerikalac

Prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

HRVATSKI KNJIŽEVNI JEZIK JOSIPA KOZARCA

Članak govori o Josipu Kozarcu u zrcalu hrvatske povijesti književnosti i književne kritike, o ulozi Josipa Kozarca u hrvatskoj književnosti i o povezanosti Josipa Kozarca s dvama temeljnim zanimanjima: sa zanimanjem šumarskoga stručnjaka i za zanimanjem književnika. Također se govori o jeziku Josipa Kozarca, o istraživačima rukopisa Josipa Kozarca, o krivotvorbi izvornoga Kozarčeva jezika. Ukratko se daje slika hrvatskoga književnoga jezika Kozarčeva vremena, odnosno vremena zagrebačke filološke škole te mijenjanje njegovih rečenica u skladu s vukovskom normom. Članak daje pregled dosadanje literature o proučavanju književnoga djela Josipa Kozarca.

Ključne riječi: Josip Kozarac, povijest književnosti, kritike, jezik, zagrebačka filološka škola, hrvatski vukovci

Izv. prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar
Tanja Đurić, mag. prim. educ.
Fakultet za odgojne i obrazovne djelatnosti
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

SLAVONSKI DIJALEKT U PRIPOVIJETKAMA JOSIPA KOZARCA

Radom će se istražiti elementi slavonskoga dijalekta u pripovijetkama Josipa Kozarca. Josip Kozarac rođen je 1858. godine u Vinkovcima, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Živio je u Beču za vrijeme studiranja na Visokoj školi za kulturu tla, a nakon toga radio je u Vinkovcima, Vrbanji, Nijemcima, Županji, Novoj Gradišci, Lipovljanima i drugim mjestima kao šumarski tehničar, upravitelj šumarije te nadšumar. Povezanost s prirodom uvelike je utjecala na književni opus ovog slavonskog prozaista i pjesnika. Najveći dio svojega tematskog opusa svrstao je u slavonski prostor te su stvarni događaji iz sredine u kojoj je živio i život seljaka bili nadahnuće za njegov književni rad. Pisanje o stvarnim događajima, na jeziku toga vremena, učinilo ga je poznatim hrvatskim realinom. Stoga je očekivano da će u njegovim djelima biti zastupljen slavonski dijalekt, barem u nekim svojim obilježjima. U radu će se istražiti osobine slavonskoga dijalekta u pripovijetkama Josipa Kozarca na svim gramatičkim razinama, od fonologije i morfologije do sintakse i leksikologije. Pripovijetke na čiji će se jezičnim primjerima istražiti osobine slavonskoga dijalekta toga vremena su: *Moj djed*, *Slavonska šuma*, *Biser Kata*, *Tena*, *Tri dana kod sina* te *Oprava*. U radu će se također nastojati povezati glavna misao koja se prožima kroz navedene pripovijetke, a to je naznaka raspada tradicionalnoga slavonskog sela te stanje i očuvanost slavonskoga dijalekta.

Ključne riječi: Josip Kozarac, jezik, slavonski dijalekt, pripovijetke, Slavonija

Dr. sc. Marica Liović, docentica

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Monika Pejičić, studentica I. godine Diplomskoga studija

Hrvatskoga jezika i književnosti

JAKE ŽENE KOZARČEVE: O KATI, TENI, MIRI, JELENI...

Josip Kozarac (1858. – 1906.) najvažniji je slavonski pripovjedač u posljednjim desetljećima 20. stoljeća: iako je književna kritika njegovo djelo atribuirala kao realistično (prema Jelčiću, riječ je “o jednome od dvojice najčistijih, stilski najhomogenijih realista hrvatskih”) kad je posrijedi gradba ženskoga lika, među ostalim, vidljiv je autorov subverzivan odnos spram etabliiranoga modela stvaranja pa se Josipa Kozarca s pravom doživljava i kao inauguratora stilskih karakteristika (psihologiziranje, prije svega) koji će svoj vrhunac i opredmećenje doživjeti u razdoblju hrvatske moderne.

Kozarac je, Flakerovim rječnikom rečeno, oprimjerio tezu prema kojoj književnost obavlja i bitne društvene funkcije pa je svoja djela napučio aktualnim problemima tadašnje, važno je naglasiti, patrijarhalne Slavonije. Oštro se obrušavajući na ljude i običaje koji destruiraju tradicionalne vrijednosti (ponajprije moralne), Kozarac je ipak svjestan da kad je o ženskim likovima riječ, vrijeme “slabih”, odnosno “nijemih” ženskih subjekata kao datosti patrijarhata, nepovratno je završilo, a s njim i percepcija žene kao bića koje se realizira isključivo prema zadanoj ulozi, bez mogućnosti (i sposobnosti) da odluči o sebi i svome životu.

Rad se bavi detekcijom autorskih strategija korištenih pri gradbi ženskih identiteta, u četirima Kozarčevim pripovijestima: *Biser-Kata*, *Tena*, *Mira Kodolićeva* te *Oprava*; evolucijom ženskog identiteta te njegovom funkcijom u spomenutim pripovijetkama.

Ključne riječi: Josip Kozarac, Slavonija, realizam, ženski identiteti, pripovijetka, psihologiziranje

KAPITALI JOSIPA KOZARCA

Josip Kozarac u svomemu književnom opusu, nastalom u rascijepu između ideala i slavonskog areala, zagovara s pozicija racionalističkoga svjetonazora modernu kulturu i društvo te promovira i propagira njezine vrijednosti, uz ostale, kapital i profit. Njegov je spisateljski projekt prožet idejom o boljitku Slavonije i tendencijom kako oživjeti *mrtve kapitale*, tj. neobrađenu zemlju, vratiti plugu i motici seoske sinove odbjegli u činovnički stalež te podići gospodarski rast zemlje modernizacijom poljoprivredne proizvodnje. Premda se Kozarac na ponekim stranicama predstavlja kao „ekonomski pisac i dijagnostičar“ koji je znao voditi dobru računicu, držao je da je „čovjek najvrjedniji kapital u svakoj zemlji“ jer pravo bogatstvo nije u novcu, nego u radu, čime potvrđuje svoju kvalifikaciju „pjesnika rada“, koji se morao stećenim, obrazovnim i društvenim kapitalom izboriti za svoje mjesto u društvu te je njegov životopis primjer samoaktualizacijske vrijednosne orijentacije. Zagovarao je i moralnu rekonstrukciju društva zbog čega su ga književni kritičari imenovali „pedagoškim tutorom“ i „društvenim liječnikom“, a ključ uspjeha pojedinca vidio je u obiteljskoj sreći.

S osloncem na sociologiju književnosti istraživački ćemo promatrati naslijeđeni, stečeni, obrazovni, jezični, društveni, intelektualni, književni, kulturni i simbolički kapital hrvatskoga pisca Josipa Kozarca. U ovisnosti o indikatorima kapitala promatrat ćemo postupak Kozarčeva zauzimanja prostora književnih pozicija i njegove književne kanonizacije.

Ključne riječi: Josip Kozarac, naslijeđeni, stečeni, obrazovni, jezični, društveni, intelektualni, književni, kulturni i simbolički kapital, književni kanon

Žana Amidžić, mr. cult.
Gradski muzej Vinkovci

OŽIVLJAVANJE MRTVIH KAPITALA KROZ KNJIŽEVNO I POLITIČKO DJELOVANJE OBITELJI KOZARAC

Pišući o realističnim prikazima napuštanja sela, neradom mladih te masovnim odlaskom u gradove, Josip Kozarac slikovito je riječima prenosio probleme propadanja seoskih zajednica. Gubljenje gospodarske moći i nacionalnog identiteta Hrvata, posebice Slavonaca, obilježili su njegovo književno stvaralaštvo na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U ovome radu analiziraju se socijalni problemi Kozarčevih likova Slavonaca čija gospodarstva i sela ostaju bez mladih koji masovno odlaze u gradove zbog školovanja, lakše zarade i života, ne znajući za zamke koje im veliki gradovi predstavljaju. Tragovi socijalizma te problematika radnika i seljaka najviše se ogledaju u romanu „Mrtvi kapitali“ te nedovršenim „Živim kapitalima“ koji su utjecali na politički razvoj trećega fatalnog Kozarca.

Prilikom istraživanja o Josipu Kozarcu, u Gradskom muzeju u Vinkovcima pronađeni su zanimljivi dokumenti, iskazi, fotografije i posvete koje su osvijetlile nepoznate činjenice o pojedinim članovima obitelji Kozarac, koji su ostali u prošlosti zaboravljeni.

Ključne riječi: *Mrtvi kapitali*, *Živi kapitali*, Kozarac, socijalizam, propadanje sela

Mr. sc. Andrija Kristić, dipl. ing. šum.

Hrvatske šume d.o.o. Zagreb, UŠP Vinkovci, Šumarija Cerna

ŽIVOT I DJELO JOSIPA KOZARCA KAO ŠUMARA

Opisani su život i djelo istaknutoga šumarskoga stručnjaka i pisca hrvatskoga realizma Josipa Kozarca. Prikazan je njegov doprinos razvoju šumarstva, posebice u rodnoj Slavoniji, u posavskim nizinskim šumama hrasta lužnjaka. Razmotren je njegov rad objavljen u brojnim člancima o pomlađivanju posavskih hrastika, njegovima hrastovih sastojina, važnosti prorjeđivanja, gospodarenju jasenom, izračunu vrijednosti hrastovih sječina i pravcima za buduće gospodarenje. Praktički je dao svoj obol obnovi starih slavonskih hrastika. Osnivač je brojnih pokusnih ploha u šumi, čime utire put budućim znanstvenim istraživanjima. Po njemu danas nosi ime jedna gospodarska jedinica u sastavu šumarije Lipovljani. Brojne ustanove i ulice širom Hrvatske nose ime Josipa Kozarca.

Ključne riječi: Josip Kozarac, šumarski stručnjak, potrajnost priroda, prirodna obnova, stari slavonski hrastici

Kristina Repar, prof.

Ženska opća gimnazija Družbe sestara milosrdnica u Zagrebu

PRIKAZ ŠUME U DJELIMA JOSIPA KOZARCA I ZNAČAJ ŠUME U MITOLOGIJI STARIH SLAVENA

Josip Kozarac literat je u čijim djelima šuma zauzima posebno mjesto. Ona je za nj izvor života, mjesto u kojem čovjek pronalazi svoj mir i duhovnu okrjepu. Budući da je bio šumar po struci, itekako je dobro poznao sve njezine tajne kutke i predjele, što je posebno vidljivo u djelu *Slavonska šuma*. Djelo je to u kojem Kozarac minuciozno opisuje šumu i živa bića koja je nastanjuju, kako naravna tako i nadnaravna. Svjestan je blagodati koje ona donosi, ali i opasnosti koje vrebaju u pojedinim tamnim kutcima. Odrastavši na Krnjašu, uz Bosut, Kozarac je šumu ukalupio u sliku svakodnevice slavonskoga seljaka budući da je dobro poznao prilike u kojima se tada živjelo. Stari Slaveni itekako su štovali šumu i ona je neizostavan dio njihove mitologije. Pojedina su drveća štovali kao božanstvo, vjerujući da se pojedinac nakon svršetka zemaljskoga života preobražava u ono drvo koje je najbližije njegovu karakteru. Ovaj se rad bavi prikazom šume u djelima Josipa Kozarca s posebnim naglaskom na pripovijetku *Slavonska šuma*.

Također, prikazuje se poveznica između slavenske mitologije i Kozarčevih motiva te se ukratko analiziraju pojedini Kozarčevi članci objavljeni u „Šumarskom listu“, glasilu Hrvatskoga šumarskoga društva, čijim je urednikom bio u razdoblju od 1896. do 1898. godine.

Josip Kozarac u svojoj je osobi ujedinio dvije različite struke – književnost i šumarstvo, a ovaj rad nastoji prikazati oba aspekta njegova djelovanja.

Ključne riječi: Josip Kozarac, šuma, Slavonija, *Šumarski list*, mitologija

Tomislav Lukšić, dipl. ing. šumarstva
Sisačko-moslavačka županija, Općina Lipovljani – zamjenik načelnika
(volonter),
Hrvatske šume, d. o. o., revirnik u Šumariji Novska

JOSIP KOZARAC I LIPOVLJANI

U radu se opisuje poveznica Josipa Kozarca i zapadnoslavenskog mjesta Lipovljana u svakom smislu. Iznose se životopisni podatci i njegova postignuća u šumarskoj struci i književnosti za vrijeme života i rada u Lipovljanima. U radu se navode kronološki podatci o gospodarenju šumama na lipovljanskom području od Kozarčeva vremena do danas te informativno iznose podatci o današnjoj Gospodarskoj jedinici *Josip Kozarac*. Navode se podatci o realizaciji projekta Spomen-sobe Josipa Kozarca 2013. godine. Iste godine pokrenut je i znanstveno-stručni skup *Dani Josipa Kozarca* u Lipovljanima, koji se od 2013. godine svakogodišnje održava u mjesecu ožujku, dajući doprinos *Danu Općine Lipovljani*, ali i revalorizaciji lika i djela Josipa Kozarca. Autor uz nekoliko informativnih činjenica spominje i manifestaciju *Lipovljanski susreti*, čija su preteče sedamdesetih godina 20. stoljeća bili *Kozarčevi dani*. Na kraju, autor iznosi razmišljanje koliko su Lipovljani dali Kozarcu, a koliko Kozarac Lipovljanima uz tvrdnju da je Josip Kozarac još uvijek najpoznatiji Lipovljanac, unatoč tomu što je u tom pitomom zabitom slavanskom seocu živio i radio deset godina.

Ključne riječi: gospodarenje šumama, slavenska šuma, Lipovljani, Josip Kozarac u Lipovljanima

Mr. sc. Zlatko Virc
Vinkovci

VINKOVCI JOSIPA KOZARCA

Josip Kozarac neosporno je najznačajniji pisac hrvatskoga realizma i zato je s pravom toliko puta pisano o njemu i njegovom značaju. Pisalo se o djelima i njihovim literarnim karakteristikama, ali se ni jedan pisac ne može „izvaditi“ iz svoje okoline u kojoj je odrastao, s kojom je živio i dočekaao svoj neumitni odlazak, a o tome se malo zna.

Vinkovci su bili kulturno središte sa značajnim potencijalima (urbanističkim i gospodarskim) te kulturnim karakteristikama koji, nažalost, još nisu u tom smislu cjelovito obrađeni. U kojoj mjeri su takvi Vinkovci utjecali na Kozarca, veliko je pitanje.

Ovdje će biti govora upravo o onim, možda naoko perifernim stranama njegova životopisa, koji su itekako utjecali na njegovo stvaralaštvo.

Za njega je karakteristično da je njegovo djelo ostalo u fokusu literarnoga interesa i zanimanja najširega kruga javnosti cijelo vrijeme poslije njegove smrti 1906. Grad Vinkovci i cjelokupna slavonsko-šokačka sredina odavala mu je spomen od najranijega vremena. Josip je Kozarac u Vinkovcima nastavio živjeti kao spoznaja trajne vrijednosti.

Ključne riječi: Josip Kozarac, Vinkovci, okolina, utjecaji, odjeci

KNJIŠKI KRNJAŠ II.

Znanstveni skup

Josipu Kozarcu, u povodu 110. obljetnice smrti

Nakladnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, HR – 10000 Zagreb

Za nakladnika

Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Adresa uredništva

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti,
Centar za znanstveni rad u Vinkovcima
Jurja Dalmatinca 22, HR-32100 Vinkovci
032 332 316
hazu.centar-vk@vk.t-com.hr

Grafički urednik

Ranko Muhek

Tisak

Tiskara Zelina, d. d.

Naklada

100 primjeraka

ISBN 978-953-347-117-4

studeni 2016.

Joseph Koraras.